

ДУМЪ А.

=

Тяжко-важко въ свѣті жити
Сироті безъ роду;
Нема куды прихилиться, —
Хочь зъ горы та въ воду!
Утопився бь молоденькій,
Щобъ не нудить свѣтомъ;
Утопився бь; тяжело жити,
И нема де дѣтись.
Въ того доля ходить полемъ,
Колоски збирае;
А моя де-сь ледащиця
За моремъ блукае.
Добре тому богатому:
Его люди знаютъ; —
А зо мною зострінуться, —
Мовъ не добачають.
Богатого губатого
Дівчина шануе;
Надо мною, сиротою,
Сміється, кепкуе.
«Чи я жь тобі не вродливый;

Чи не въ тебе вдався;
Чи не люблю тебе щиро;
Чи зъ тебе сміявся?
Люби жъ собі, мое сердце,
Люби, кого знаешъ,
Та не смійся надо мною,
Якъ коли згадаешъ.
А я піду на край світа. . . .
На чужій сторонци
Найду красчу, або згину,
Якъ той листъ на сонці.
Пішовъ козакъ сумуючи,
Нікого не кинувъ,
Шукавъ доли въ чужімъ полі,
Та тамъ и загинувъ.
Уміраючи, дивився,
Де сонечко сє. . . .
Тяжко-важко умірати
У чужому краю!

Т. Шевченко.

ПАНТИКАПЕЯ.

Світло гасне; галась пісень
На судахъ затихъ;
Місяць блідый сумно плыве
По водахъ морськихъ.

Странній зъ городу виходить

Поночі одинъ :

Міжъ могилами, понурый,

Въ полі ходить вінъ.

Порозорені , розриті

Царські теремы; —

Тисячлітніи останки

Видъ старовини!

Поміжъ ними є старійшій

Выщій всіхъ курганъ :

Его голову пробиту

Покрива туманъ ;

.....
.....

Черезъ мосуръ, черезъ камні

Странній въ склепъ війшовъ.

Излякавшись, вылітає

Круглоокій птахъ.

Якъ тамъ жутко ! Якъ тамъ вохко

По сидыхъ стінахъ !

Странній сівъ , — отъ повіває

Въ склепъ тихій вітрець ;

Странній очі піднімає :

Передъ нимъ мертвець !

Тінъ висока , вітряная ,

Видно скризь іи ;

Очі світяться , якъ трухле

Древо въ осені.

Странній.

Хто се?

МАРА.

Той,

Хто має волю, та не має сили
Тебе зогнати відсіль, нав'язливий!
Господарь я!

СТРАННИЙ.

Мертвець!

МАРА.

Чи мало ще надъ нами наруганья,
Що ви розбили насъ якъ харцизяки,
Святее наше покаляли, нашу
Худобу розікрали? Наши склепы
Не тисячу годівъ въ землі ховались —
Вы ихъ порозривали, насъ самихъ
Повытягали зъ нихъ. Мовъ тісно стало
Вамъ на землі й на морі? Мовъ малая
Краина ваша, що и мертвецямъ
Прійшлося покидать свои могили?
Чи золота у горахъ недостача,
Що ви въ трунахъ шукаете ёго?
Чи мало ще й сёго? Вы обібрали,
Розбили насъ — —вы хочете ще й хаты
Заняти наши, ночувати въ нихъ!

СТРАННИЙ.

О бідна тінъ! Я объ тобі жалкую:
Я зла тобі не заподіявъ, ні!
Мині огидло міжъ людьми живими:
Прости мене, коли прійшовъ шукати
У васъ покою.

МАРА.

Га, га, га! Покою!

У насъ прійшовъ шукать того покою,
Якого насъ позбавили!
Дві тисячі годівъ мы тутъ лежали,
Покійно, тихо, не видавши світу:
О якъ то хороше въ землі! по нашихъ
Могилахъ выступали й погивали
Народы; мы не бачили й не чули,
Бо віджили свій вікъ. Нихто не смівъ
Потурбувати насъ; ніхто не знавъ,
Що тутъ таке заховано въ могилахъ.
Я самъ бувъ царь надъ берегомъ и моремъ:
Покірний мій народъ мене любивъ,
И поховавъ якъ слідъ, и пожурився.
Дивись! мій царській, неприступний склепъ
Порушили, відбили, наче на сміхъ
Усякому заглядувать туды;
Труну мою украли; поцілъ мій
Розвіяли; вінець мій золотый
Показують на диво; зъ тихъ амфоръ,
Куды стікали слёзы моихъ рідныхъ,
Повымывали дорогіи п'ятна!

Ой ой! ой! ой!

СТРАННИЙ.

О якъ мене твій крикъ бере за серце!

МАРА.

Що я зробивъ їмъ? Чимъ надосадивъ?
Вони мене не знали — я не знавъ ихъ!
Теперь, бідазі, присудила доля

Таку ю муку въ десять разъ страшнѣйшу,
Нѣжъ грѣшникамъ у тартарі.
Тамъ, на чорному березі щироблаkitного моря,
Цѣлый день, невидимый смертелнымъ очамъ, изъ нудьгою,
Сумно якъ баба морская сижу я на ясному сонці,
Терплючи свѣтъ, осоружнѣйшій гѣрше для мертвого
ока,
Нѣжъ для грудей живыхъ спертый духъ у могилі.
Ничью жъ, якъ вынырне зъ хвиль срібнонога дівчина
Селена,
Я устаю, и вештаюсь скрізь по розрытыхъ могилахъ;
Часомъ зустрѣну знакомую тінъ: — ворога або друга —
Дружка до дружки застогнемъ, тай рѣзно собі почва-
лаемъ.
Часомъ захожу и въ городъ лякати маленькіи діти;
Часомъ край судень завью, и зъ ляку гребецъ стрепе-
нется!
Коли жъ на сході задніе, покине вродлива Аврора
Постіль зъ туману пошиту, тоді я вертаюсь до моря,
Знову сідаю на берегъ терніти усе тую муку.
Такъ ні у день, ні у нічъ немає мині відпочинку,
Такъ и у день, и у нічъ я все нпо и гѣрко страждаю.

Странній.

Несчастна тінъ! Гѣркую пьешь ты, бідна!
Шкода жъ хотіння нашого все знати?
Але не позирай на мене грізно;
Хай небо свѣдкомъ буде: е у мене
За тебе слѣзы. Мои руки чисті
Одъ вашою худобы. Я здалека,

Я не копався у могилахъ вашихъ. Я
Жалкую объ тобѣ, несчастный царю.

МАРА.

У сто разівъ счастливійшій одъ мене
Послѣдній изъ моихъ пѣдданныхъ. Злодій
Не прійде вытягати ёго зъ сырои.
У сто разівъ счастливійшій бы бувъ я,
Коли бъ якъ простого, безъ жоднѣй чести,
Мене сховали въ полі и могилу
Мою зрівняли плугомъ: не блукавъ бы
Я по сѣму поморью, — я, що бувъ
Законный царъ надъ симъ поморьемъ!

СТРАННІЙ.

Чимъ, бѣдна тинь, тебе спокоить можно?

МАРА.

Нічимъ, нічимъ. И хочъ бы мавъ ты волю
Внести упяты мою труну въ могилу,
Вернуть мині розікрание злото,
И зновъ відправити тризну, зновъ оплакати
Мою кончину — и тоді, якъ перше,
Я не успокоюся! Що разъ зробилось,
Тому незробленимъ не можно бути!
Грѣхи мои супроти мене встали;
Поки я спавъ захований — вони,
Давнішній, вже були загрузли въ пеклі;
А якъ мене збудили — повставали,
Напались на мене, грызуть, їдять,.....
И не відчеплються: свѣтъ ставъ инакій!
Коли погасне сонце, высохне море,
Згорить земля и стане углемъ, — и тоді

Я не успокоюсь: на їй останкахъ
Блукатиму по холоду, въ темноті,
На вішній віки, въ муці, безъ надії,
На ганьбу чоловічому хотінью.

Вішний законъ чоловікові доля дає справедлива:
Вішний законъ занежавши, лихо зробивъ чоловікъ!
Горе тому, чьи кости зъ землі чоловікъ вибірає;
Гірко й тому, хто за золото мертвихъ покою збавля.
Счасливо, чоловіче, хай тобі
Того не буде після смерті, що мині!
Ой горе, горе!....

И послідній галась тині
У степу затишъ;
Місяць блідый сумно плине
По водахъ морськихъ.

І. Галка.

Керчь 1841.

Н Е В О Л Я .

Дайте мині коня мого,
Дайте вороного;
Пустіть мене, пустіть мене
Въ поле на дорогу.
Я уздою золотою
Коня зануздаю;
Вітромъ буйнымъ пронесуся
До рідного краю.

Кінь козачій — не ледачій —

Полетить до стана,

Міжъ хатами, курінями,

Якъ вкопаний, стане.

Та й скочу я зъ вороного,

Землю поцілую,

Зъ горілкою до губъ моихъ

Чарку притулю я.

=

Тихо, тихо нема коня,

Нема вороного, —

Не пускають козаченька

Въ поле на дорогу.

Понесетъ панъ кошовий

Безъ мене на січу;

Зійде сонце въ чистімъ полі —

Я ёго не зтрічу.

Буде буйно шабля гостра

Ляха, Турка бити,

Будуть зъ гикомъ Запорожці

По-морю литіти

Ой колибъ хто подавъ мині,

Коня вороного,

Ой колибъ хто пустивъ мене

Въ поле на дорогу! . . .

Я. Щоголевъ.

РОЗМОВА ЗЪ ПОКІЙНИМИ.

==

Ой чому жъ ты не такъ свѣтишъ, та ясне красне сонечко,
Якъ свѣтило колись мині въ зеленімъ садочку,
Якъ сидівъ я межъ рідними на травіці,
А край мене голубчики братця та сестриці?
Ой чому жъ ты, та сонечко, въ далекій чужині
Не поглянешъ, якъ дивилось, мовъ Анголъ вѣдъ Бога,—
А тепера позираешъ, якъ вдовинця вбога?
Вітрець гудівъ тихесенько, шушукало листя;
Здавалося, що прилітавъ нашъ дідусь за вістю:
Ой чи живі, чи здорові его милі внуки?
Бо не зтерпівъ вінъ ізъ нами довгои розлуки.
И травиця-зелениця, мовъ хвиля, хитнулася;
То бабуса до унуківъ своїхъ навернула:
Чи всі, чи всі здоровенькі унуки маленькі?
Не зтерпіла, не бачивши вона ихъ давненько.
Израдувавсь дідусенько на садочокъ красній,
И насъ братівъ, его унуківъ, соколиківъ яснихъ.
Зрадувалася бабусенька на траву шовковій,
Й васъ, сестриці й внучки, мої чорноброві.
Бо садили садокъ, травку вони й поливали;
Бо зростили своїхъ унуківъ вони й покохали...
«Годі ёму въ покійними вести розмовоньку;
Повеселимъ смутненькую ёго головоньку.»
Такъ сказала ты, сестрице, та и заспівала;
А зо мною черезъ тебе ненька розмовляла,—

Ненька, ненька старесенька, рідна Україна —
И до мене промовляла, мовъ до свого сына!
Веселенько, жалібненько, сміється, рыдає,
А серденько до матінки такъ и припадає.
У всіхъ очі якъ ті зірки такъ и запалали,
И до Бога вже молитву за родину слали...

=

Чому, чому, сонце красне, якъ на домовині
Світись смутно, невесело въ далекій чужині?

А. Могила.

В Е Ч И Р Ь.

=

Зхилившись на руку, дивлюся я
Въ вечірне край-небо далеке и глыбоке,
И чую — проситься душа моя
Туды, де потонуло въ хмарахъ око.

=

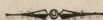
И тѣжка серце у мене;
И въ очахъ стане темно, мутно;
Чого въ душі моїй такъ зразу смутно,
Якъ подивлюсь, вечірне небо, на тебе?

=

Покрите хмарами, мовъ хвилями те море,
Що нишкомъ говоришь въ тишині?
Чи радість першую, чи тяжке горе

Ты шлешь самотному мені?
Чого, скажи, твоя журлива мова
Моїй душі недовідома?
И мова ся, и ся велика річь —
Для мене темна такъ, — мовъ тая нічъ!
Ты, може, мовишъ те, що такъ якъ хмары
Покрили, край-небо, красы твої,
Такъ потемніють дні мої
Безъ радощівъ и вїдъ людської кары?
А може те, що мій сирітський слїдъ
Зальється на свїті слізою,
А доля зла и хмары бїдъ
Ударють грїмомъ надо мною?
Тебе я не пойму, й того, що дальше буде;
А тїлькї тяжко такъ мені,
Неначе небо се и хмары сі
Минї схилилися на груди!

М. Петренко.

ШЕВЧЕНКОВИ.

Гарно твоя кобза грає,
Любий мій земляче!
Вона голосно співає,
Голосно и плаче.
И сопїлкою голосить,

Бурею лютує,
И чогось у Бога просить,
И чогось сумує.
Нї, не люде тебе вчили:
Мабуť, сама доля,
Степъ, та небо, та могили,
Та широка воля!
Мабуť, часто думка жвава
Труны розкривала,
И козацька давня слава,
Якъ сонечко, сяла;
И вставляли зъ домовини
Закуті въ кайданы
Вірні діти України:
Козаки й гетьманы.
И святі кістки білили
Спаленихъ въ Варшави;
И могили кровавили
Прадіды безглаві.
Мабуť, ты учивсь співати
На руинахъ Сичі,
Де ще рідна наша мати
Зазирає въ вічі;
Де та бідна мати просить
Кожну душу щирю,
Хто по світу кобзу носить,
Щобъ співали міру
Про козацтво незабутне,
Вірне, стародавнє,
Про життя козацьке смутне,

Смутне, але славне.
Знаю жъ, братіку рідненькій,
Якъ учивсь ты грати:
Ты послухавъ теи неньки —
Та й ставъ намъ співати!

Александръ Чужбинскій.

1841. Ноября 26.

Чугуевъ.

ПІДВРЕЖАЧЬ.

Дуже не добре діло брехати! Брехнею, кажуть люди, світъ пройдешь, та назадъ не вѣрнешся. Брехунъ собі говіръ и людямъ зло рѣбити. Усякій зна сю правду, одначе усякъ бреше. Не на-рівно. Одинъ бреше на усі заставки; иншій бреше по трішку, оглядаючися; а усе не добре діло брехати. Хочъ ты на пів-пальця збрешишь, а лиха наробишь на весь вікъ. Оглядітеся лишень кругъ насъ, на кого карлючка закарлючиться? Отъ-той якъ сватався, такъ казавъ, що въ нѣго дві слободы и грошей повні коморы: одуривъ дівчину; пійшла за нѣго, та й плачеться по увесь вікъ; бо нетілки нічимъ содержуватися съ діточками, та глядіть лишень, чи є що кусати! Другій позича гроши, божиться: черезъ годъ, каже, відамъ; а годъ минувъ, — не тільки ростъ, та й исте пропало! Иншій каже: давайте попереду грошики: я вѣмъ

мудрихъ книжокъ понаписую. Грошки счистивъ, а за книжками хочъ и не приходьте. «Цуръ дурнівъ — каже: одуривъ васъ, — буде зъ мене; слухайте, ось вамъ кумедіи.... Та якъ усе розказувати, якъ хто и коли збрехавъ, такъ и до світа не перекажешъ ихъ. Мы тільки подумаймо объ тімъ, що не добре діло брехати: не добре для себе; а другому такого наробишъ, що й ні відчиташъ нічимъ! Ось слухайте.

Просивъ Пархімъ Остапа, щобъ пішовъ за нѣго старостою до Хиврі. Хивря була дівка годяща; була хозійка, роботяща; мала й худобинку; а Пархімъ тежъ парубокъ голінний хочъ куды. — Остапъ — нічого робити, — каже: Добре, піду, аби бъ товариша сіськати.

Зострівся съ Самійломъ.

«Зділай милость, Петровичу-Самійло — каже Остапъ: — ійди зо мною підбрихачемъ за Пархіма до Хиврі.

— Та чи з'умію лишень? — каже Самійло: — зъ роду не бувъ у сімъ ділі! —

«Та воно не трудно; каже Остапъ: — я буду починати брехати, а ты підбріхуй; звісно якъ старосты брешуть про парубка, за кого сватають; — а безъ брехні вже не можно! Я збрешу на палець, а ты підбріхуй на цілий локоть; то й закінчаємъ діло, зап'ємо могорици; а молоді, опісля, нехай живуть якъ знають!

— Добре, Остапе! з'умію; піду добуду паличку и зайду за тобою. — Сказавъ Самійло и потягъ до дому.

Зібралися старосты якъ довгъ велить, узяти хлібъ святий підъ плече, палички у руки, пішли до Хиврі.

Увійшешши у хату помолилися, хазяину поклялися

и почали казати законніи речи, про порошу, про князя, про куницю — извели на красну дівницю.

Добре усе. Старі Хиврини усе слухають; далі почали розпытовати: що ё у молодого?

«Та у нёго чимало ё чого;» — каже першій староста.

— Де то чимало? — каже підбрехачь: — у нёго усёго ё багацько. —

«Е й волики.»

— Та яки волики? гаки настоящіи воли.

«Е й овечата;» — почина першій староста.

— Та які овечата? таки настоящіи вівці; — підбрехуе Самійло.

«Е й хатина.»

— Та яка хатина? настояща хата, новісинька, просторна. —

«И у господарствіи не дуже кому дае волі.»

— Та таки и нікому. Самъ усімъ орудуе, и що хочеть, те й робить. —

Хиврини старі ажъ плямкають, що таке добро достанеться ихъ дочці; та й почали пытати, хто именно парубокъ.

«Отъ коли знаете, Пархімъ;» сказавъ Остапъ.

— Терешковичъ, Понура; — договоривъ Самійло.

«Э! себъ то той кривый на ногу?» спытала мати Хиврина.

«Та вінъ такъ трошки храма, на одну ногу;» — сказавъ першій староста.

— Де то храма; и не на одну; а вінъ и обомá не здужа ходити; — підправивъ підбрехачь. —

«Та трохи чіи не косый?» пыта батько Хивринъ.

«Та такъ, косенькій на одно око;» каже староста.

— Де то вже на одно? и не косенькій овсі; вінъ и обомъ нічого не бачить; — доповнивъ підбрехачъ.

«Та вінъ щось горілку часто вжива;» пытається батько.

«Такъ выще по трошку, коли-та-коли;» каже Остапъ.
— Де то вже коли-та-коли? таки по усякъ день; и таки не потрошку, а пѣе, поки звалиться.—

«Та, кажуть, щось тамъ нашкодивъ, такъ чи не буде ёму біды?» допытуется батько.

«Яка тамъ бидá? Може провчать трошки;» сказавъ староста.

— Якъ то можно трошки? Его таки гарно кать кнутомъ попибѣе, та й на Сибирь зошлють; — закінчавъ підбрехавъ.....

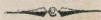
Після такои розмовы що батькові та матері Хіврінымъ робити? — Выпроводили нечестью старостівъ и троха-чи й не позывали ще за бѣшкетъ, що за такого жениха приходили сватати ихъ дочку. А на парня пустили славу, що й по вікъ не збувъ!

Дуже не добре діло брехати! —

Г. Основьяненко.

Харьковъ 1842.

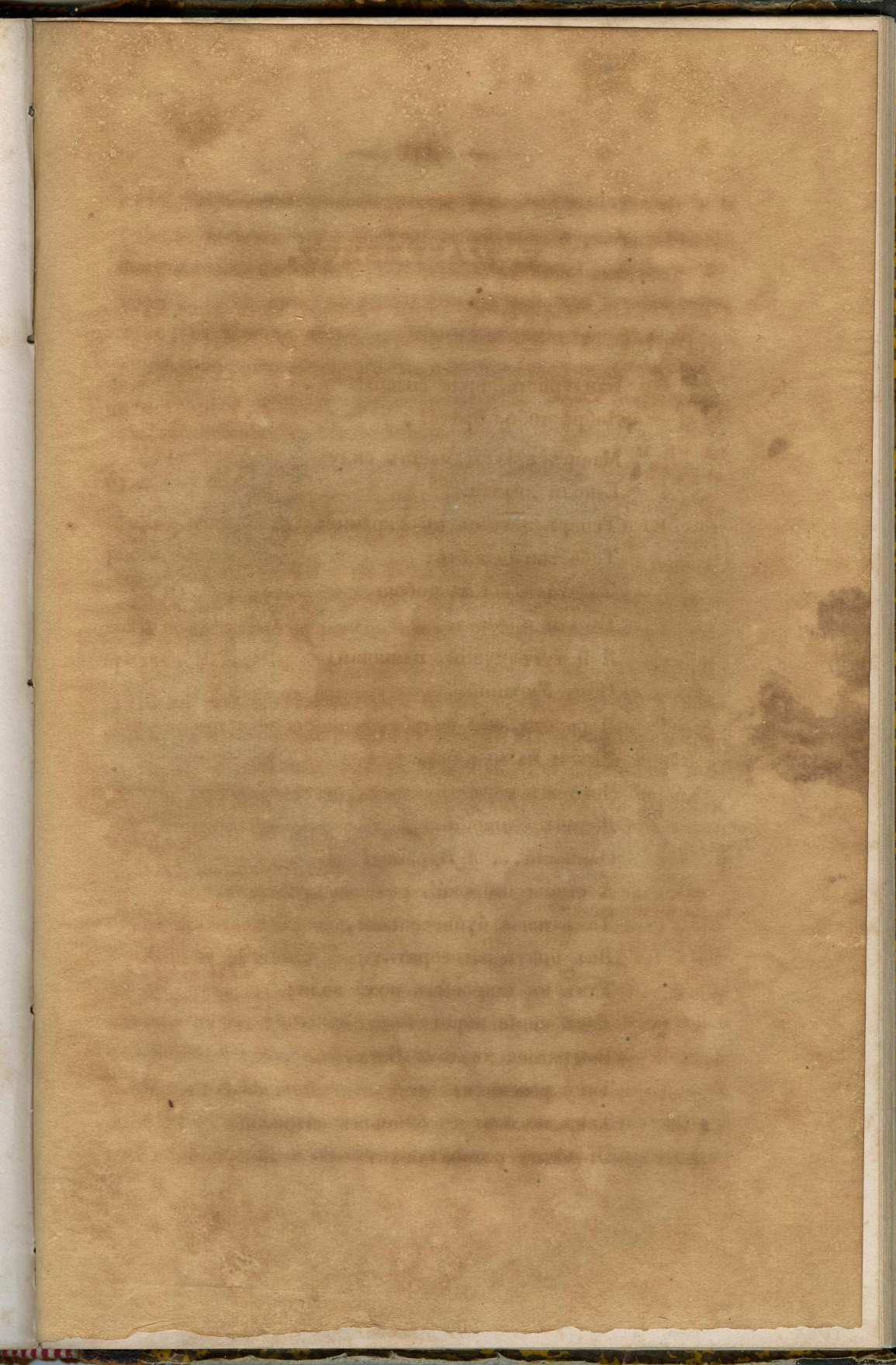
Феврал. 18.

Н. МАРКЕВИЧУ.

=

Бандуристе, орле сизый!
Добре тобі, брате!
Маєшъ крыла, маєшъ силу;
Е-коли літати.
Теперь летишь въ Украину:
Тебе виглядають;
Полетівъ бы за тобою,
Та хто привітає!
Я й тутъ чужій, одинокій;
И на Украині
Я сирота, мій голубе,
Якъ и на чужині!
Чого жъ серце бьється, рветься?
Я тамъ одинокій....
Одинокій... а Вкраина!
А степы широкі!
Тамъ повіє буйнесенькій,
Якъ братъ заговорить;
Тамъ въ широкімъ полі воля;
Тамъ синіє море:
Выграваетъ, хвалить Бога,
Тугу розганяє;
Тамъ могилы зъ буйнымъ вітромъ
Въ степу розмовляють, —

Клиновский

Розмовляють, сумуючи,
Оттака ихъ мова:
«Було колись, минулося, —
Невернется знову!»
Полетівъ бы, послухавъ бы,
Заплакавъ бы зъ ними...
Та-ба, — доля приборкала
Мійжъ людьми чужими!

Т. Шевченко.

НА ЗГАДОВАНЬЕ КЛИМОВСЬКОГО.

По підъ небомъ яснимъ,
У краю степовімъ,
Наша неня стара Украина,
На поругу чужимъ,
На надію своїмъ,
Згодувала гуливого сына.
Вінъ списа не скидавъ,
Білыхъ рукъ не складавъ,
Якъ пускався орломъ по Дунаю, —
И піснї козака,
Якъ вітри зъ далека,
Розливались одъ краю до краю.
Степъ широка була,
Воля буйна жила, —

И співавъ вінъ ту степь и ту волю . . .

А година прійшла —

Житомъ степь поросла, —

И козакъ не літає по полю.

Намъ про роки старі

День и нічъ кобзарі

На бандурахъ своихъ вигравають;

Та зъ Чичаємъ, зъ Самкомъ,

Зъ Кальнашемъ, съ Павлюкомъ

Одного козака не згадають.

Хлопці жъ, хлопці! спросіть,

Де нашъ лицаръ лежить:

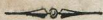
Чи въ землі его прахъ поховали;

Чи орлы изъ дібрівъ,

Зъ Запорожськихъ лугівъ

Зъ лоба очі клювать прилітали?

Я. Щоголевъ.

ИЗЪ КРАЛОДВОРСКОЙ РУКОПИСИ.

ТУРНІЯ.

Слушайте, люди старі й молодіи, про валки й турніи!

Бувъ въ насъ за Лабою князь: и богатый, и славный, и добрый;

Мавъ вінъ дочку-одивачку, милу ёму и всімъ людямъ.

О, та й хороша була вона! Гарный, пряменькій станочокъ,

Очі ясенькі якъ небо, а зъ біліи шії спадало

Золотокудре волосься, вилось, котючись обїдцями!

Разъ посилае той князь гонця за усіми панами,
Щобъ позьїздились до его на пирь весельїй, та пышный.
Отъ изъ далекихъ крайвѣ у намічений день позьїздились
Въ замокъ до князя на пирь великій, та бучный, та пышный.
Бьють у котлы; засурьмили у сурмы; пань йдуть до князя:
Всї поклонилися князю, княгинї и красній княгинї.
Далї усі за широкї столы рядкомъ посїдали,
Кожный по чину й по роду; носили тутъ ризніи стравы,
Медъ розливали: бувъ бенкетъ великій, бувъ бенкетъ на славу:
Мочї набралося тіло, а мысли набрались завзяття.
Въ ті — поры князь до панївъ своихъ річи такіи говорить:
Чась вамъ, панове, сказати на-віщо зїбравъ я васъ тутъ;
Хочу дізнатись, на кого зъ васъ дужче минї сподїватись;
Треба въ замирьи вїйны пїджидати; бо наши сусїдї
Нїмцї. — Князь каже, и тихо пань одъ стола выступають;
Всї поклонилися князю, княгинї и красній княгинї.
Знову котлы загудїли, и голосно въ сурьмы заграли.
Всї изїйшлися на валку; на двірѣ до ограда выходють.
Тамъ передъ панськимъ будынкомъ на пышнімъ рундуцї
усїлись

Князь зъ старшиною, изъ панями панї, зъ панянками панна.
Въ ті-поры князь до панївъ своихъ слово таке промовляє:
Хто зъ васъ попереду вийде на герець, я самъ те уставлю!
Князь на Стребора махнувъ; Стреборъ вызыва Людислава.
Сїли обидва на коней, гострі списы ухопили,
Прутко одинъ проти другого конї баськїи погнали,
Довго вигляли и бились, обидва списы поламали;
Далї втомились и швидко розтїхались дружка відъ дружки.
Знову котлы загудїли, и голосно въ сурьмы заграли.

Въ ті-поры князь до панівъ своихъ слово такє промовляє:
Хто зъ васъ вийде у друге на герець — княгиня хай скаже!
Пані махнула Серпошові; той поклика Спитибора.
Сіли обидва на коней, довгі списы ухопили,
Вдаривъ Серпошъ Спитибора и выбивъ зъ сідла, изъ кріпкого;
Скочивъ и самъ изъ коня; тутъ обидва мічи добувають;
Бьются, сичуться, разъ-по-разъ у чорні щиты ударяють;
Зъ чорныхъ щитівъ разъ по разъ выскакують искры. Спи-
тиборъ

Вдаривъ Серпоша — Серпошъ покотився на землю холодну.
Далі втомилсь вони й розійшлися дружка відъ дружки.
Знову котлы загуділи, и голосно въ сурьмы заграли.
Въ ті-поры князь до панівъ своихъ слово такє промовляє:
Хто изъ васъ вийде у третє на герець — Людиша хай скаже!
Панна махнула Люборові, той поклика Болеміра;
Сіли обидва на коней, довгі списы ухопили;
Прутко въ ограду летять, наміряючись дружка на дружку;
Бьются списками; зъ коня Болеміръ покотивсь на долівку;
Щить ёго прічъ полетівъ; понесла ёго челядь зъ ограды.
Знову котлы загуділи, и голосно въ сурьмы заграли.
Въ той часъ Люборъ покликає Рубоша; сей на коня садо-
виться,

Прутко летить на Любора; Люборъ ёму списъ розсікає,
Поперікъ тріснувъ мічемъ и сітку ёму пробиває; —
Гепнувъ на землю Рубошъ; понесла ёго челядь зъ ограды.
Знову котлы загуділи, и голосно въ сурьмы заграли.
Въ той часъ Люборъ покликає панівъ до ограды на валку:
Хто, каже, хоче зо мною побиться, хай вийде въ ограду!
Бойкій Здиславъ зъ великимъ списомъ обібрався на валку.
Висить на списі волосья страшна голова; виступає,

Гордо сіда на коня, уизжає въ ограду й говорить:
Дідь мій забивъ пристрашенного дикого тура; а батько
Вісько німецьке одинъ сполошивъ—покуштуй моеї сили!
Тутъ зъ усій мочі одинъ проти другого коні пустили.
Сперлися вразъ головами й обидва попадали зъ коней.
Потімъ мічи добули и пішки рубатися стали;
Скокнувъ Люборъ на Здіслава, у голову вдаривъ; на шматьтя
Шлемъ рострощився, — мічемъ по мічу ударяє —
Мічъ полетівъ за ограду, — Здіславъ простягнувся на
землю!

Знову котлы загуділи, и голосно въ сурьмы заграли.
Коло Любора зібрались пань й повели передъ князя,
Передъ княгиню, та передъ Людишу. Вродлива
Панна ёго заквічала вінкомъ зъ дубового листу.
Въ той часъ котлы загуділи, и голосно въ сурьмы заграли....

І. Галка.

РІДНА МОВА.

Рідна мова, рідна мова!
Мовъ замеръ безъ тебе я!
Тільки вчуо: рідне слово
Обізвалось мовъ сімья,
Обізвався батько рідный,
Що умеръ за козаківъ;
Мовъ народъ, учумось, бідный
Застогнавъ изъ підъ Ляхівъ!

И здається: кінъ ретивый
Топче нашихъ ворогівъ;
И бачься: Дніпро спесивый
Спину гне зъ за-для човнівъ,
Понеслися наши хлопці,
Зашуміла хвиля гень,
И при місяці, й при сонці
Идуть нічю, идуть вдень!

=

Було счастья, були чвары;
Все те геть собі пішло,
И якъ сонце изъ-підъ хмары
Рідне слово изійшло.
Приняло козачі річі,
Регіть, жарты, плачъ, печаль;
Озоветься якъ изъ Січі:
Стане сміхъ и стане жалъ!

А. Могила.

УТОПЛЕНА.

(Баллада).

=

Вітеръ въ гаи не гуляє —
Въ ночі спочиває;
Прокинеться тихесенько —
Въ осоки питає:
«Хто се, хто се, по сімъ боці

«Чеше косу? хто се?»

«Хто се, хто се по тїмъ боці»

«Рве на собі коси?»

— Хто се, хто се? — тихесенько

Спытає, повіє,

Та й задріма, — поки неба

Край зачервоніє!

Що се, що се, спитаєте —

Цікаві дівчата:

Отго дочка по сімъ боці;

По тїмъ боці мати!

Давно колись те діялось —

У насъ въ Украинѣ:

Середъ села вдова жила

У новій хатині,

Білолиця, кароока,

И станомъ висока.

У жупані, кругомъ пані,

И спереду, й збоку;

И молода—ніі вроку їй, —

А за молодцю,

А надъ то ще за вдовою,

Козаки ордою

Такъ и ходять: и за нею

Козаки ходили,

Поки вдова безъ сорома

Дочку породила,

Породила, та й байдуже;

Людянь годувати

Въ чужімъ селі покинула:
Оттака-то мати!
Постревайте, що ще буде!
Годували люди
Малу дочку, а вдовиця,
Въ неділю и въ буддень,
Зъ жонатыми, зъ парубками,
Пила та гуляла,
Поки лихо не спіткало,
Поки не та стала; —
Не счулася, якъ минули
Літа молодіи!
Лихо, лихо; — мати вьане; —
Дочка червоніе —
Выростае . . . та й выросла
Ганна кароока,
Якъ тополя середъ поля,
Гнучка та висока!
«Я Ганнусі не боюся»!
Матуся співає;
А козаки сміються їй,
Ганнусі моргають!
А надъто той rybалонька,
Жвавий, кучерявий,
Мліе, вьане, якъ зостріне
Ганнусю чорняву.
Побачила стара мати,
Сказилася люта:
«Чи бачь, погань ростріпаи,
«Байстря не обує!»

«Ты вже выросла, дівуешъ,
«Съ хлопцями гуляєшъ:
«Постревай же, — ось я тобі . . .
«Мене занехаешъ?!
«Ні, голубко» . . . И одъ злости
Зубами скрегоче.
Оттака то бува мати —
Де жъ сердце жіноче? —
Сердце матері? . . . Охъ лихо,
Лишенько, дівчата,
Мати станъ гнучкій, високій,
А сердца не мати!
Изогнеться станъ високій,
Брови полиняють,
И не счуетесь . . . а люди,
Сміючись, згадають
Ваші літа молодіи .
Та й скажуть: *ледащо!*
Тяжко плакала Ганнуся,
И не знала за-що, . . .
За-що мати згнувається,
Лае, проклинає
Свое дитя безъ сорома,
Байстрямъ нарікає.
Катувала, мордувала,
Та не помагало:
Якъ маківка на городі
Ганна розцвітала;
Якъ калина при долині
Вранці підъ росою,

Такъ Ганиуса червоніла,
Мылася слёзою. —
«Заворожена — стрейвай же»!
Шепче люта мати:
«Треба труты роздобути,
«Треба йти шукати
«Стару відьму . . . » найшла відьму.
И труты достала,
И трутою до-східь-сонця
Дочку напувала.
Не помогло. Клене мати
Той часъ и годину,
Коли на світъ породила
Нелюбу дитину.
«Душно мині; ходімъ, дочко,
«До ставка купаться»!
— Ходімъ, мамо! — На березі
Ганна роздяглася,
Роздяглася, розкинулася
На білій сорочці;
Рыбалонька кучерявий
Мліе по тімъ боці
И я колись . . . та цуръ ёму;
Соромъ — не згадаю! —
Якъ дитина, калиною
Себе забавляє,
Гне станъ гнучкій, розгинає,
На сонечку гріє.
Мати дивиться на неї —
Одъ злости німіє,

То жовтіє, то синіє;
 Розхристана, боса,
 Зъ роту піна, — мовъ скажена
 Рве на собі косы, —
 Кинулася до Ганнусі,
 И въ косы впилася
 «Мамо! мамо! Що ты робишь?! . . .»
 Хвиля роздалася,
 Закипіла, застогнала,
 И обохъ покryла
 Рыбалонька кучерявий
 Зъ усієи сили
 Кинувсь въ воду, плыве, синію
 Филю роздірає,
 Пливе . . . плыве . . . отъ-отъ доплывъ —
 Нырнувъ выриває
 И утоплену Ганнусю
 На берегъ выносить,
 Изъ рукъ матери залятихъ
 Выриває косы.
 «Сердце мое! Доле моя!
 «Роскрій карі очі;
 «Подивися, усміхнися!
 «Нехочешъ! . . . не хочешъ! . . .»
 Плаче, пада коло неї,
 Роскрыва, цілує
 Мертві очі. «Подивися»
 Не чує! . . . не чує! . . .
 Лежить собі на пісочку, —
 Білі рученята

Роскидала; а за нею
Стара, люта мати:
Очі вивело изъ лоба
Одъ страшнои муки, . . .
Втеребила въ пісокъ жовтий
Старі сині руки.
Довго плакавъ рыбалонька:
«Нема въ мене роду!
«Нема доли на сімъ світі!
«Ходімъ жити въ воду! . . .»
Піднявъ її, поцілувавъ,
Филя застогнала, —
Роскрылася — закрылася, —
И сліду не стало!

Съ того часу ставокъ чистий
Зарісь осокою;
Не купаються дівчата —
Обходять горою.
Якъ углядять, то христяться
И зовуть заклятымъ:
Сумно, сумно кругомъ ёго;
А въ ночі, дівчата,
Выплыває зъ воды мати:
Сяде на тімъ боці,
Страшна, синя, росхрістана,
И въ мокрій сорочці;
Мовчки дивиться на сей бікъ,
Рве на собі коси
А тимъ часомъ синя филя

Ганнусю выносить:
Голісенька, стрепенеться,
Сяде на пісочку
И рыбалка выплывае,
Несе на сорочку
Баговінья зеленого
Поцілуе въ очі,
Та и въ воду. Соромиться
На гнучкій дівочій,
На станъ голій подивиться . . .
И ніхто не знае
Того дива, що твориться
Середъ ночі въ гаи;
Тільки вітеръ зъ осокою
Шепче: «Хто се, хто се
«Сидить сумно надъ водою,
«Чеше довгі косы?»

Т. Шевченко.

БАТЬКІВСКА МОГИЛА.

Покинувъ насъ и нашу матирь;
Скажи, на що въ далекій стороні,
Безъ рідныхъ слізъ, въ чужій землі,
Ты лігъ, мій милий тату, спати?

До дому я гулять прійшовъ,
Дивлюся — плачуть діти, мати;

Такъ я залився, та й пішовъ
Тебе, мій батечку, шукати.

Иду, горюючи, иду,
Шукати батьківську могилу;
А де їй самотню найду —
Такъ тамъ заляжу, тай загину.

Тамъ очі vysушу мои
Слізьми, та тяжкимъ горемъ сыта,
Та такъ, якъ высохла твоя могила,
Безъ ріднихъ слізъ на стороні.

Иду одинъ, все полемъ, полемъ;
Кругомъ мовчить и небо, и земля;
И тільки нищечкомъ душа моя
Підъ часъ слёзами заговорить.

Якъ подивлюсь очима я
Туды, далеко, ажъ за горы,
То такъ и чую: відтіля
Зоветь мене яке-сь-то горе.

Знакоме горе те мині;
То голосъ батька изъ могилы!
Охъ, колибъ крылья сироті —
Орломъ полынувъ бы що-силы.

О ні! я бъ зъ вітромъ полетівъ
До тебе, тату, на чужину,

И такъ бы плакавъ, такъ туживъ,
Шукаючи твою могилу!

А хто бездольного мене
Туды до тебе доведе
Поплакати дуже — дуже гірко,
И слізь сирітськихъ вылить стільки,
Щобъ ажъ втопить могилоньку твою!
Поміжъ могилами чужими
Чи хто покаже сироті,
Де полягли твої кістки,
Де доля сиротъ мерла зъ ними?
О, відь людей сього не жди!
Бо надъ могилою чужою
Чужимъ не плакати сиротою,
Не выливати гіркихъ слізь!

Одно, одно сирітське горе
Покаже певно и промове,
Де ты безъ прокїду заснувъ!

М. Петренко.

ДО МАРЬИ ПОТОЦЬКІЙ.

Віри Божої наруга —
Хрестъ підъ місяцемъ стоить!
Українко нещаслива,
Вінъ говорить про тебе!

На твоїй могилі, Марье,
Вішніозеленъ мирть росте;

Се не даромъ — твоя пам'ять
Зеленіе, якъ той мирть.

Вже давно гарматы наши
Розорили розбишакъ ;
Пахне пустою въ будинкахъ,
Де изъ ляку трясся рабъ.

И салдать, старый каліка,
На постеляхъ ханськихъ спить,
По ревниковому гарему
Шкандиба, не боячись.

И дарма про давні роки
Запытаешся въ его ;
Его річі невторопній,
Якъ могила безъ письма.

Ты-жъ, несчастна христіянко,
Въ ёго пам'яті одна ;
Ты, не славна и не звістна,
Славныхъ всіхъ пережила;

Объ тобі сторожа хирный,
Объ тобі сідый Мулла
Водють річі, казки кажуть,
И прохожій уздыха.

Тамъ вона жила самотна,
Тамъ молилася Христу,
Тамъ зачахла и завьяла,
Тамъ похована лежить.

И въ будынокъ опустѣлый
Війде странный до тебе :
Слава крымська, пам'ять ханська
Не проснеться передъ нимъ ;

И Девлетівъ и Исламівъ
Ледве, ледве вінъ згада ;
Ты одна, душа святая ,
Встанешъ зъ мертвыхъ передъ нимъ.

Усе славне світовее
Розлетиться й пропаде ,
Тількй чистее, святее
Позостанеться на вікъ.

Плугъ могилы порівняе ,
Черви камінь пройдять ;
Що записано на небі —
Не зотреться на землі !

І. Галка.

Бакчисарай.

Іюля 31.

МОГИЛА.

(*Чорноморьцю* *Варенику*).

Въ чистімъ полі є могила ,
Та могила почорніла ;
Хрестъ надъ нею не стоить ,
Тільки шабелька лежить .

На могилі вітеръ віе,
Не стихає, віе, віе....
Хто-жъ заснувъ тутъ сиротою,
Підъ баюрою сырою?
Степъ не каже, степъ мовчить,
Що въ землі сырій лежить.

На могилі вітеръ віе,
Не стихає, віе, віе.
Вітре-брате! зъ лугарями
Ты носився надъ степами:
Хто жъ, чі Турокъ — чи Козакъ
Лигъ въ широкій баеракъ?

Тихо вітеръ промовляє:
Тута льщарь почиває!
Буйно бився вінъ зъ Ордою,
Зъ вражимъ Туркомъ, зъ Татарвою;
Буйно шаблею махавъ,
Злого ворога рубавъ, —

Та загнала вража сила
Козака въ сыру могилу!...
Тихо, тихо.... сонце сяє,
Сонце сяє, та палає;
Смирно, смирно степъ лежить,
Всюды, всюды все мовчить....
Тільки вітеръ буйный віе,
Не стихає, віе, віе...

Я. Щоголевъ.

1841 г. Іюля 10.

Ахтырка.

